Proces REKOM
Izvještaj
septembar 2012 – januar 2014.

U posmatranom periodu, Koalicija za REKOM[1] je ostvarila rezultate iznad očekivanih i planiranih. Javne akcije *REKOM za budućnost*, *REKOM za budućnost mladih*, *Trčim za REKOM* i *Podržavam REKOM* pokazale su da građani iz post-jugoslovenskih zemalja podržavaju Inicijativu REKOM, prije svega jer je regionalna, zatim zbog jasno postavljenih ciljeva i zadataka, a takođe i zato što je potekla sa lokalnog nivoa; Udruženje „Tranzicijska pravda, odgovornost i sjećanje u BiH“ (TPOSBH) i Centar za demokratiju i tranzicionu pravdu (CDTP) zajednički rade na realizaciji projekta *Mapiranje logora u BiH*, što direktno doprinosi ispunjenju zadatka REKOM-a da popiše sve logore u ratovima 1991–2001; umjetnička zajednica je postala promoter vrijednosti empatije kao preduslova približavanja, poštovanja, povjerenja i pomirenja na Balkanu; javni zagovarači Inicijative REKOM su postigli da predsjednici Hrvatske, Srbije, Kosova, Crne Gore, Makedonije i dva člana Predsjedništva BiH imenuju svoje lične izaslanike za REKOM. Na prvom sastanku izaslanika, održanom 6. septembra 2013. godine, izaslanici su dali bezrezervnu podršku članovima 13. i 14. Predloga statuta REKOM-a koji je sačinila Koalicija. Na drugom sastanku, održanom 27. oktobra 2013. godine, izaslanici predsjednika država za REKOM su detaljno razmatrali članove do sedmog poglavlja Predloga statuta REKOM-a, i iznijeli svoje mišljenje u odnosu na ovlašćenja REKOM-a, izbor selekcionih panela, period djelovanja i istraživanja, pojedine termine i druga pitanja u vezi sa pravnim i ustavnim mogućnostima za osnivanje REKOM-a.[2]

Osim toga, Koalicija je značajno povećana u posmatranom periodu – ona sada broji 1.982 člana. Riječ je o najbrojnijoj koaliciji za tranzicionu pravdu, koja ima kapacitete da državama u regionu bivše Jugoslavije pomogne u formiranju REKOM-a i sprovođenju mandata u dijelu koji se odnosi

[1] Koalicija za REKOM okuplja gotovo 2.000 organizacija civilnog društva i pojedinaca/ki iz svih post-jugoslovenskih zemalja koji zagovaraju osnivanje Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava počinjenih na teritoriji bivše SFRJ u periodu od 1991. do 2001. godine.
[2] Sljedeći sastanak je planiran početkom marta 2014. godine, kada će izaslanici za REKOM nastaviti sa analizom preostalih članova Predloga statuta REKOM-a.

na popis civilnih i vojnih žrtava, logora i zarobljenika koji su bili izloženi torturi i vansudskom pogubljenju. Regionalna koordinacija (mreža partnerskih organizacija) funkcioniše besprekorno, sa velikom posvećenošću, znanjem i odgovornošću. Većina članova Koalicije uključuje se u debate o pomirenju, a mlađi članovi i u ulične akcije i online kampanje. Svi članovi Koalicije primaju *!Glas Inicijative REKOM*, koji je vremenom postao magazin koji razmatra aktuelna pitanja tranzicione pravde u post-jugoslovenskim zemljama. Sastanci sa vjerskim zajednicama su pokazali da postoje poteškoće u uspostavljanju komunikacije i saradnje sa Srpskom pravoslavnom crkvom u Srbiji.

1. Aktivnosti

Aktivnosti su imale za cilj jačanje javne podrške inicijativi za osnivanje REKOM-a, uključivanje akademske zajednice i umjetnika u debatu o instrumentima tranzicione pravde i pomirenju u post-jugoslovenskim zemljama, jačanje kapaciteta novoosnovanih organizacija u BiH – TPOSBH-a i CDTP-a – kao i prenos Inicijative REKOM sa civilnog na politički nivo.

Svi ciljevi su ispunjeni: javne akcije su pokazale da građani iz post-jugoslovenskih zemalja podržavaju Inicijativu REKOM, prije svega jer je regionalna, sa vrlo konkretnim zadacima, i zato što je potekla sa lokalnog nivoa; TPOSBH i CDTP su uspješno započeli projekat *Mapiranje logora u BiH*, što direktno doprinosi ispunjenju zadatka REKOM-a koji se odnosi na popis logora u ratovima 1991-2001; umjetnička zajednica je postala promoter empatije kao preduslova približavanja, poštovanja, povjerenja i pomirenja na Balkanu; javni zagovarači Inicijative REKOM su uspješno pokrenuli transfer Inicijative REKOM na politički nivo – predsjednici Hrvatske, Srbije, Kosova, Crne Gore, Makedonije i dva člana Predsjedništva BiH imenovali su svoje lične izaslanike za REKOM, koji čine zvaničnu Regionalnu ekspertsku grupu za REKOM.

1.1. Prezentacija Koalicije na internetu i izdavanje *!Glasa Inicijative REKOM*

Internet prezentacija Inicijative REKOM je visokog informacionog i grafičkog kvaliteta. Koalicija, odnosno Inicijativa REKOM ima svoje profile na Facebook-u i Twitter-u. Vebsajt (www.zarekom.org/www.perkomra.org) sadrži detaljan zapis o razvoju Inicijative REKOM. U izvještajnom periodu, na Facebook je postavljeno gotovo 200 objava i 22 foto-albuma sa raznih akcija i skupova[3]. Na vebsajt[4] je postavljeno oko 250 vijesti, izvještaja, saopštenja i novinskih

[3] https://www.facebook.com/ZaREKOM.PerKOMRA.ForRECOM

članaka o REKOM-u na osam jezika (srpski, hrvatski, bosanski, crnogorski, albanski, slovenački, makedonski i engleski). Vebsajt je do kraja januara 2014. godine posjetilo 23.407 korisnika društvenih mreža, a pogledan je 100.315 puta[5]. Koalicija za REKOM je nastavila sa prikupljanjem potpisa podrške i širenjem. Preko vebsajta www.zarekom.org Koaliciji je pristupilo 70 novih članova, dok je 95 pojedinaca i organizacija potpisalo peticiju za osnivanje REKOM-a.

Koalicija za REKOM je koristila online kampanje da najavi, ali i kao podršku javnim akcijama. Online kampanja ,,REKOM za budućnost" trajala je od 25. avgusta do 22. septembra 2012. godine. Tokom te kampanje, građani su na Facebook postavljali svoje fotografije[6] i poruke, pozivajući političare da donesu odluku o osnivanju REKOM-a. Oko 100 ljudi je postavilo poruke podrške osnivanju REKOM-a, među kojima i sljedeće: *Da se ne ponovi*, *Da bismo čuli jedni druge*, *Vrijeme je za novi korak – za REKOM*, i sl. Kampanju je uz podršku partnerskih organizacija na projektu vodila agencija Dokukino, članica Koalicije za REKOM. Kompanija McCann Erickson iz Crne Gore je *pro bono* napravila video album *REKOM za budućnost*[7], sa porukama i fotografijama poznatih glumaca. Na Facebook-u se redovno prave „events" koji najavljuju aktivnosti Koalicije, a poziv se upućuje na preko 3.500 profila Facebook korisnika.

!Glas Inicijative REKOM[8], glasilo Koalicije za REKOM, informiše članove Koalicije, civilno društvo u post-jugoslovenskim zemljama, međunarodne organizacije koje se bave tranzicionom pravdom, međudržavne institucije i širu javnost o procesu REKOM, kao i o drugim instrumentima tranzicione pravde u regionu i u svijetu. Prvi broj *!Glasa* izašao je u decembru 2011. godine i do kraja januara 2014. godine na pet jezika[9] objavljeno je 17 brojeva (7 online i 10 štampanih izdanja).

U izvještajnom periodu, objavljeno je 11 brojeva *!Glasa*, šest u štampanom i pet u elektronskom izdanju. U elektronskoj verziji *!Glas* se šalje na hiljade adresa (organizacijama i istraživačima tranzicione pravde, ambasadama, donatorskim organizacijama i tijelima Evropske unije). Štampano izdanje se širom regiona distribuira prije svega članovima Koalicije za REKOM, istraživačima tranzicione pravde i državnim institucijama.

---

[4] http://www.zarekom.org
[5] Podaci dobijeni preko Google Analytics.
[6] Fotografije na Facebook stranici Inicijative REKOM:
https://www.facebook.com/ZaREKOM.PerKOMRA.ForRECOM?ref=hl
[7] http://www.zarekom.org/vesti/REKOM-za-buducnost-mladih-i2557.sr.html
[8] http://www.zarekom.org/Glas-Inicijative-za-REKOM/index.sr.html
[9] Izdanje BHSC (na bosanskom/srpskom/hrvatskom/crnogorskom jeziku), kao i izdanja na albanskom, engleskom, makedonskom i slovenačkom jeziku.

1.2. Obilježavanje Međunarodnog dana nestalih[10]

Vojvođanski građanski centar (VGC) je 30. avgusta 2012. godine, povodom Međunarodnog dana nestalih, organizovao u Novom Sadu tribinu *Odgovornost (NE) nestaje*. O potencijalu REKOM-a da doprinese rasvjetljavanju sudbine nestalih govorili su javni zagovarač Inicijative REKOM Dinko Gruhonjić, Željko Stanetić i Jovana Kolarić (VGC), a o problemima porodica nestalih govorila je Nada Bodiroga, članica Koalicije za REKOM (Udruženje porodica poginulih i nestalih Srba u Hrvatskoj).

1.3. REKOM za budućnost[11]

REKOM za budućnost, akcija slanja razglednica predsjednicima država u regionu, održana je 22. septembra 2012. godine u Zagrebu, Prištini, Beogradu, Sarajevu, Podgorici, Ljubljani i Skoplju. Građani su vrlo zainteresovano ispisivali lične poruke predsjednicima država. Svi su hvalili ideju da se piše svim predsjednicima država u regionu. Svakom predsjedniku je poslato po 100 razglednica sa ličnim porukama građana i pozivima da naprave konkretne korake i odluke u cilju osnivanja REKOM-a.

1.4. Suočavanje sa budućnošću – *Zašto je vrijeme za REKOM*

Centar za građansko obrazovanje (CGO) organizovao je tribinu o suočavanju sa budućnošću u kontekstu pitanja *Zašto je vrijeme za REKOM* 18. oktobra 2012. godine u Podgorici. U debati je učestvovalo 30 aktivista organizacija civilnog društva. Na panelu su govorili pravnica Tea Gorjanc-Prelević i javni zagovarači Inicijative REKOM prof. dr Žarko Puhovski i Dragoljub Duško Vuković, a aktivno učešće je uzeo i ambasador BiH u Crnoj Gori.

1.5. *REKOM za budućnost mladih*[12]

Akcija *REKOM za budućnost mladih* održana je 24. oktobra 2012. godine, istovremeno u Banja Luci, Sarajevu, Prištini, Zagrebu, Beogradu, Ljubljani, Podgorici i Skoplju. Tokom akcije 1.421 građanin je potpisao peticiju za osnivanje REKOM-a, a 57 pojedinaca postali su članovi Koalicije

[10] http://www.zarekom.org/vesti/Tribina-Vojvodjanskog-gradjanskog-centra-povodom-Dana-nestalih.sr.html
[11] http://www.zarekom.org/gallery/REKOM-za-buducnost-predsedniku-ima-ko-da-pise.sr.html
[12] http://www.zarekom.org/vesti/REKOM-za-buducnost-mladih-i2557.sr.html

za REKOM[13]. Aktivisti Koalicije za REKOM su građanima dijelili liflet *REKOM za budućnost*, u kojem je na sažet način prikazan razvoj Inicijative REKOM, kao i posljednji broj *!Glasa Inicijative REKOM*.

Pod nazivom *REKOM za budućnost mladih*, Inicijativa mladih za ljudska prava u Srbiji (IMLjP u Srbiji) organizovala je tribine i akciju sakupljanja potpisa u šest gradova u Srbiji - Novom Sadu 12. novembra 2012, Kragujevcu 14. novembra 2012, Zrenjaninu 19. novembra 2012, Pirotu 20. novembra 2012, Subotici 22. novembra 2012. i Nišu 23. novembra 2012. Na tribinama su o procesu REKOM govorili članovi Koalicije. Cilj akcije je bio da se Inicijativa REKOM približi mladima u manjim gradovima, kao i da se pruži mogućnost građanima izvan glavnih gradova da svojim potpisom lično podrže osnivanje REKOM-a i saznaju više o toku samog procesa.

1.6. Akcija komemoracije[14]

Povodom praznika Svih svetih, Inicijativa mladih za ljudska prava u Hrvatskoj (IMLjP u Hrvatskoj) organizovala je 1. novembra 2012. godine akciju komemoracije žrtava na Trgu dr Franje Tuđmana u Zagrebu. Ispisivanje imena nestalih na ceduljice i njihovo postavljanje na drveće u parku imali su za cilj da podsjete na poginule i nestale u ratu u Hrvatskoj između 1991. i 1995. godine, kao i na važnost osnivanja REKOM-a kako bi se imenovale sve žrtve koje su izgubile život. Postavka je stajala više od mjesec dana, izazivajući pažnju građana, dok je pažnja medija izostala.

1.7. Debata o pomirenju u Makedoniji

Centar za istraživanje i kreiranje politike (CRPM) i javna zagovaračica prof. dr Biljana Vankovska organizovali su u Skoplju 30. novembra 2012. godine tribinu *REKOM i proces pomirenja u Makedoniji*. Na skupu koji je okupio 65 intelektualaca i članova Koalicije za REKOM govorili su javni zagovarači Inicijative REKOM, prof. dr Biljana Vankovska, Nataša Kandić i prof. dr Zdravko Grebo, kao i profesor Dimitar Mirčev sa Univerziteta u Skoplju i Suad Misini, član Koalicije za REKOM. Glavni zaključak učesnika je bio da u Makedoniji postoji potreba za debatom o tome šta se događalo u prošlosti.

[13] http://www.zarekom.org/vesti/57-novih-clanova-Koalicije-za-REKOM.sr.html
[14] http://www.zarekom.org/vesti/Koalicija-za-REKOM-prisjetila-se-zrtava-rat-u-Hrvatskoj.sr.html

1.8. Debata o pomirenju i pravdi iz ugla akademske i umjetničke zajednice[15]

Fond za humanitarno pravo (FHP), IMLjP u Hrvatskoj i TPOSBH organizovali su debate o pomirenju iz ugla umjetnika i akademske zajednice.

U Sarajevu je debatu, 7. decembra 2012. godine, organizovao TPOSBH, a u Beogradu, 13. decembra 2012. godine, FHP. U Zagrebu su debatu organizovali organizatori festivala dokumentarnog filma *ZagrebDox*, 28. februara 2013. godine.

Diskusija se naročito razvila među umjetnicima koji su raspravljali na koje načine svojim stvaralaštvom mogu da približe građanima teme i probleme tranzicione pravde. U debatama je iskristalisan stav umjetnika da je empatija preduslov približavanja različitih istina, viđenja, sjećanja i pomirenja sa prošlošću, kao i odustajanja od viđenja drugih kao neprijatelja.

1.9. Dokumentarni film o kampanji prikupljanja potpisa za osnivanje REKOM-a[16]

IMLjP u Srbiji je proizveo dokumentarni film o kampanji prikupljanja potpisa podrške za osnivanje REKOM-a u aprilu i maju 2011. godine, kojom prilikom je prikupljeno 543.000 potpisa. Film je postavljen na vebsajt Inicijative REKOM.

1.10. *Pogled u juče – korak ka sutra*[17]

Vojvođanski građanski centar (VGC) je napravio devet emisija pod nazivom *Pogled u juče – korak ka sutra*, koje je Radio Novi Sad emitovao od januara do marta 2013. godine. U emisijama je predstavljena Inicijativa za osnivanje REKOM-a. O njoj i o drugim instrumentima suočavanja s prošlošću govorili su prvenstveno mladi iz regiona, ali i istraživači, profesori i praktičari tranzicione pravde.

1.11. Izvještaj o tranzicionoj pravdi u post-jugoslovenskim zemljama

FHP, u saradnji sa udruženjima TPOSBiH, CDTPBiH, IMLjP u Hrvatskoj, CRPM iz Makedonije, Civic Link iz Slovenije i Fondom za humanitarno pravo Kosovo (FHP Kosovo), sproveo je

[15] http://www.zarekom.org/vesti/Debata-o-pomirenju-u-organizaciji-Koalicije-za-REKOM.sr.html
[16] http://www.zarekom.org/Kampanja-prikupljanja-potpisa.sr.html
[17] http://www.zarekom.org/radio/index.sr.html

istraživanje o stanju tranzicione pravde u post-jugoslovenskim zemljama, ispitivanjem napretka institucionalnih reformi, krivične pravde, reparacija i inicijativa za kazivanje istine. Rezultati istraživanja su objavljeni u izvještaju *Tranziciona pravda u post-jugoslovenskim zemljama – izvještaj za 2010/2011. godinu.*[18]

Izvještaj je predstavljen na konferencijama za štampu u svim državama bivše Jugoslavije, u čemu su učestvovali predstavnici partnerskih organizacija i javni zagovarači.

Prva prezentacija je održana u Prištini 22. marta 2013. godine, i na njoj su o stanju tranzicione pravde i procesu REKOM govorili javni zagovarači Inicijative REKOM Nataša Kandić i Adriatik Kelmendi, direktor *Dokufesta* Veton Nurkollari i direktor FHP Kosovo Bekim Blakaj, dok su Gëzim Kasapolli, zamjenik ministra za evropske integracije Republike Kosovo i Dhurata Hoxha, predsjednica kosovske Međuministarske radne grupe za suočavanje sa prošlošću i pomirenje, govorili o radu te radne grupe.

U Banja Luci[19], na konferenciji za štampu 2. aprila 2013. godine, glavne nalaze izvještaja predstavili su javni zagovarači Inicijative REKOM prof. dr Žarko Puhovski i Igor Mekina, a o stanju u BiH govorio je profesor Miodrag Živanović, član Upravnog odbora CDTP-a.

Prezentacija izvještaja u Zagrebu[20] održana je 8. aprila 2013, a govorili su Nataša Kandić, prof. dr Žarko Puhovski, Sven Milekić, lokalni zagovarač IMLjP u Hrvatskoj, Vesna Teršelič, voditeljica Documente i Mario Mažić, direktor IMLjP u Hrvatskoj.

Prezentacija u Beogradu[21] je održana 9. aprila 2013. godine. Govorili su Nataša Kandić, Denisa Kostovicova, viša predavačica na Londonskoj školi za ekonomiju i političke nauke (LSE), Sandra Orlović, izvršna direktorka FHP-a i Mario Mažić.

U Podgorici[22] je izvještaj predstavljen 10. aprila 2013, a o stanju tranzicione pravde u Crnoj Gori govorili su prof. dr Žarko Puhovski, Nataša Kandić, Mirela Rebronja, lokalna zagovaračica Inicijative REKOM i Daliborka Uljarević, direktorka CGO.

---

[18] *Tranziciona pravda u post-jugoslovenskim zemljama – izvještaj za 2010/2011. godinu* dostupan je na http://www.zarekom.org/vesti/Tranziciona-pravda-u-post-jugoslovenskim-zemljama-izvestaj-za-2010/2011-i2470.sr.html

[19] http://www.zarekom.org/vesti/U-Banjaluci-odrzana-javna-debata-o-tranzicionoj-pravdi.sr.html

[20] http://www.zarekom.org/vesti/Predstavljen-regionalni-izvestaj-o-tranzicijskoj-pravdi-u-periodu-2010/2011-godine-u-Zagrebu.sr.html

[21] http://www.zarekom.org/vesti/Predstavljeni-Izvestaj-o-tranzicionoj-pravdi-i-casopis-Forum-za-tranzicionu-pravdu.sr.html

[22] http://www.zarekom.org/press/Nalogodavci-su-i-dalje-zasticeni.sr.html

Profesor Židas Daskalovski, direktor CRPM-a, Biljana Vankovska, javna zagovaračica Inicijative REKOM, Bekim Blakaj, direktor FHP Kosovo, i Oliver Stanoeski, lokalni zagovarač predstavili su izvještaj u Skoplju[23] 12. aprila 2013. godine.

U Ljubljani[24] su 19. aprila 2013. o izvještaju govorili, pored Igora Mekine, dr Spomenka Hribar (publicistkinja), Matjaž Hanžek (nekadašnji ombudsman Slovenije), dr Sergej Flere (profesor Filozofskog fakulteta u Mariboru i direktor Centra za istraživanje post-jugoslovenskih država) i evroposlanik iz Slovenije Jelko Kacin (izvjestilac EP za zemlje zapadnog Balkana).

Posljednja prezentacija održana je u Sarajevu 15. maja 2013. godine, i na njoj su govorili Nataša Kandić, Dino Mustafić (pozorišni reditelj i javni zagovarač Inicijative REKOM) i Midhat Izmirlija (predsjednik UO TPOSBH).

Partnerske organizacije su Izvještaj o tranzicionoj pravdi distribuirale članovima Koalicije za REKOM, organizacijama civilnog društva, državnim institucijama, bibliotekama, institucijama EU, ambasadama, obrazovnim ustanovama, istraživačima, članovima epistemološke zajednice i zainteresovanim pojedincima na njihov zahtjev (oko 1.000 primjeraka).

1.12. Koalicija za REKOM pomaže „izbrisanima“[25]

Koalicija za REKOM je aktivno pružila podršku „izbrisanim“ stanovnicima Slovenije u ostvarivanju prava na vraćanje oduzetih prava. Članice Koalicije za REKOM iz Slovenije, Civic Link, Inicijativa izbrisanih stanovnika Slovenije (CIIA) i Savez izbrisanih Slovenije (ZIS), posebno su bile aktivne u informisanju „izbrisanih“ da ne propuste rok da započnu postupak pred slovenačkim institucijama. Prema podacima slovenačkog MUP-a, Slovenija je nezakonito „izbrisala“ 25.671 građana porijeklom iz drugih republika nekadašnje SFRJ. Do kraja 2013. godine svoja prava je uspjelo da povrati (ili da bar zatraži povratak zakinutih prava) oko 8.000 „izbrisanih“. To znači da preko 18.000 „izbrisanih“ još nije ostvarilo svoje pravo na odštetu i povratak.

O svemu tome, kao i o potrebi da se pored obeštećenja žrtava „brisanja“ utvrdi i pozadina kršenja ljudskih prava, i to u okviru REKOM-a, razgovarali su brojni panelisti na konferencijama koje su, u organizaciji Civic Linka i drugih članica Koalicije za REKOM, održane u Ljubljani (19.

[23] http://www.zarekom.org/press/Tribina-na-REKOM-go-prezentirase-Izvestajot-za-tranziciona-pravda-vo-post-jugoslovenskite-zemji.mk.html
[24] http://www.zarekom.org/vesti/Predstavljen-Izvestaj-o-tranzicionoj-pravdi-u-Ljubljani.sr.html
[25] http://www.zarekom.org/vesti/Koalicija-za-REKOM-pomaze-izbrisanima.sr.html

aprila i 28. juna 2013. godine), Beogradu (9. jula 2013. godine)[26] i Sarajevu (17. jula 2013. godine)[27].

Učesnici konferencija u Ljubljani iznijeli su ozbiljne primjedbe na vladin predlog o odštetama. Upozorili su na mali iznos „nematerijalne odštete“ - svega 40 eura mjesečno. „'Izbrisanima' je pogažen veći opseg prava nego osobama pritvorenim bez osnove. Nisu imali ni zdravstveno ni penziono osiguranje, ni pravo na rad ni mnoga druga prava, a istovremeno nisu imali ni pravo na slobodu kretanja, čime je bilo oštećeno i njihovo pravo na porodični život“, upozorio je dr Sergej Flere, profesor Univerziteta u Mariboru i član Koalicije za REKOM.

Igor Mekina, javni zagovarač Inicijative REKOM i izvršni direktor Civic Linka, na konferenciji u Beogradu je upozorio na nepotpune informacije na internet stranicama slovenačkih ambasada u svim državama regiona, što ukazuje da slovenačka vlada i dalje izbjegava da ispuni svoje obaveze prema „izbrisanim“ građanima uskraćivanjem informacija o procedurama za uređenje njihovog statusa.

Aleksandar Todorović, osnivač CIIA, na konferenciji u Sarajevu je opisao kako su državne institucije postupale prema stanovnicima koji nijesu bili Slovenci: „To se dešavalo tako da vam 'probuše', i tako unište, poništе, sve dokumente, potom više ne postojite i mogu vas izbaciti iz države“.

1.13. *Trčim za REKOM*[28]

Sa pripremama za učešće u polumaratonima u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, kao i maratonima u Crnoj Gori i Sloveniji počelo se u julu 2013. godine štampanjem majica, silikonskih narukvica i plakata sa natpisom *Trčim za REKOM*, kao i lifleta o procesu REKOM na BHSC i slovenačkom jeziku.

TPOSBH je početkom septembra organizovao dvije ulične akcije (7. i 14. septembar 2013), pozivajući građane da 15. septembra 2013. godine u Sarajevu učestvuju u trci *Trčim za REKOM*, u okviru Trke zadovoljstva na pet kilometara. U trci *Trčim za REKOM*[29] učestvovalo je 15 aktivista Koalicije za REKOM iz Srbije i oko 150 učesnika iz BiH. Majice sa natpisom „REKOM“

[26] http://www.zarekom.org/vesti/Izbrisanima-konacno-vracaju-prava.sr.html
[27] http://www.zarekom.org/vesti/Konferencija-u-Sarajevu-Izbrisani-uslovi-za-ispravljanje-nepravdi-i-isplatu-odsteta-od-drzave-Slovenije.sr.html
[28] http://www.zarekom.org/Trcim-za-REKOM/index.sr.html
[29] http://www.zarekom.org/gallery/Trcim-za-Rekom-Sarajevo-15_09_2013_.sr.html

nosilo je oko 170 učesnika polumaratona u Sarajevu. Erol Mujanović, direktor Sarajevskog maratona, ocijenio je da se manifestacija odvijala u znaku podrške Inicijativi REKOM.

Akcija *Trčim za REKOM* predstavljena je 21. i 28. septembra 2013. godine na Trgu bana Josipa Jelačića u Zagrebu. U trci građana, u okviru manifestacije Zagrebački maraton 13. oktobra 2013. godine, oko 100 učesnika je nosilo majice *Trčim za REKOM*[30].

U Ljubljani i Podgorici akcija *Trčim za REKOM* se odvijala u okviru lokalnih maratona koji su održani 27. oktobra 2013. godine. U Podgorici su učenici srednjih škola „trčali za REKOM", noseći majice *Trčim za REKOM*.

1.14. *Podržavam REKOM*

Povodom Međunarodnog dana mira, Koalicija za REKOM je 21. septembra 2013. godine organizovala uličnu akciju *Podržavam REKOM* u Banja Luci, Sarajevu, Beogradu, Ljubljani, Podgorici, Prištini, Zagrebu i Skoplju[31]. Aktivisti Koalicije za REKOM su podijelili preko 3.000 lifleta *Podržavam REKOM*[32] i prikupili 783 potpisa građana[33] za osnivanje REKOM-a. To je bila prilika da članovi Koalicije za REKOM obavijeste građane da je održan prvi sastanak izaslanika predsjednika država u regionu za REKOM (6. septembra 2013), da su svi podržali članove 13 i 14 Predloga statuta REKOM-a o ciljevima i zadacima, ali da treći član Predsjedništva BiH (iz Republike Srpske) i predsjednik Slovenije još uvijek nijesu imenovali svoje lične izaslanike.

U Sarajevu je akcija održana u okviru Sedmice izgradnje mira[34]; u Skoplju su dan ranije, javna zagovaračica prof. dr Biljana Vankovska i CRPM održali konferenciju za novinare na kojoj su o Inicijativi REKOM govorili kao o instrumentu za izgradnju mira (više o tome u *2.4. Konferencija za štampu u Skoplju*), dok su u Podgorici građani ispisivali poruke mira i podrške osnivanju REKOM-a kao instrumenta za uspostavljanje mira[35].

[30] https://www.facebook.com/media/set/?set=a.597940660269986.1073741833.575721612491891&type=3
[31] http://www.zarekom.org/gallery/index.sr.html
[32] http://www.zarekom.org/documents/Liflet-Podrzavam-REKOM.sr.html
[33] Najviše potpisa podrške prikupljeno je u Banja Luci (RS, BiH) – 272.
[34] http://www.zarekom.org/press/Dan-mira-u-BiH-Svaka-osoba-trebala-bi-postati-mirotvorac.sr.html
[35] http://www.zarekom.org/press/U-Podgorici-obiljezen-Dan-mira.sr.html

1.15. Sastanak Koalicije za REKOM u Makedoniji[36]

U Skoplju je 19. oktobra 2013. godine održan sastanak članica Koalicije za REKOM iz Makedonije. Cilj sastanka je bila analiza dotadašnjih aktivnosti Koalicije u Makedoniji, kao i problema sa kojima se suočava u svom funkcionisanju i promovisanju ideje o formiranju REKOM-a.

Generalna slabost civilnog društva (polarizovanost po etničkoj i političkoj osnovi, trka za projektima) predstavlja jednu od prepreka za snažnije djelovanje i veću posvećenost ostvarivanju zajedničkog cilja **–** formiranju REKOM-a. Unutar Koalicije najaktivnija su udruženja veterana i porodica žrtava. Koalicija je ocijenila da je podrška državnih institucija isključivo deklarativna, te je pozvala predsjednika Ivanova da potvrdi svoju podršku Inicijativi REKOM aktivnim učešćem imenovanog izaslanika za REKOM u radu Regionalne ekspertske grupe za REKOM.

Članice Koalicije za REKOM još jednom su naglasile ulogu medija u jačanju javne, društvene i političke podrške REKOM-u i apelovale na medije da posvete pažnju glasu žrtava.

1.16. Informativne konsultacije sa predstavnicima zajednica RAE[37]

Fond za humanitarno pravo Kosovo, Integra i Centar za dokumentaciju, istraživanje i publikaciju (CRDP) su 28. oktobra 2013. godine u Prizrenu (Kosovo) organizovali informativne konsultacije sa predstavnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana (RAE) o procesu REKOM i suočavanju sa prošlošću.

Na skupu je učestvovalo 30 predstavnika ovih zajednica, kao i članovi udruženja porodica žrtava *22. maj* iz Vučitrna/Vushttri, inače člana Koalicije za REKOM. U debati je konstatovano da ima jako malo pisanih izvora o stradanju Roma, Aškalija i Egipćana, kao i da ima problema u prikupljanju svjedočanstava od preživjelih i članova porodica žrtava. Učesnici skupa su pozvali zajednice RAE da osnuju udruženje porodica nestalih, a članove Koalicije za REKOM da pomognu u dokumentovanju stradanja Roma, Aškalija i Egipćana.

[36] http://www.zarekom.org/vesti/Sastanak-clanova-Koalicije-za-REKOM-u-Makedoniji.sr.html
[37] http://www.zarekom.org/vesti/Ukljucivanje-zajednica-Roma-Askalija-i-Egipcana-u-proces-suocavanja-sa-prosloscu.sr.html

1.17. Debate o suočavanju sa konfliktnom prošlošću u Makedoniji

U organizaciji Fondacije Konrad Adenauer, Centra za istraživanje i kreiranje politika i Koalicije za REKOM 4. oktobra 2013. godine u Tetovu[38], 17. oktobra 2013. godine u Skoplju[39] i 8. novembra 2013. godine u Prilepu[40] održani su okrugli stolovi pod nazivom *Izazovi suočavanja sa konfliktnom prošlošću u Makedoniji*. Na konferencijama koje su imale za cilj podizanje javne svijesti i podrške Inicijativi REKOM, učestvovalo je preko 100 predstavnika nevladinih organizacija, učesnika konflikta iz 2001. godine, predstavnika udruženja žrtava, profesora, intelektualaca, studenata i članova Koalicije za REKOM.

Prof. dr Židas Daskalovski je govorio o multikulturalizmu podijeljenih društava. Albert Hani iz Trening centra za menadžment konflikata je, kroz izlaganje o memorijalizaciji prošlosti u interkulturalnom okruženju, stavio akcenat na kulturu i politiku sjećanja, kao i na fenomen glorifikacije ratnih heroja u postkonfliktnom periodu.

Predstavnica Fondacije Konrad Adenauer za Makedoniju i Kosovo, Daniela Popovska je govorila o potrebi suočavanja sa prošlošću u kontekstu njemačkog iskustva.

Lokalni zagovarač Inicijative REKOM u Makedoniji, Oliver Stanoeski, predstavio je istorijat procesa REKOM sa posebnim osvrtom na prenos inicijative sa nivoa civilnog društva na politički i međudržavni nivo, kao jedinstven rezultat regionalne saradnje civilnih društava sa teritorije bivše Jugoslavije.

Javna zagovaračica REKOM-a, prof. dr Biljana Vankovska je govorila o tranzicionoj pravdi sa teorijskog, komparativnog i nacionalnog aspekta, posebno ukazujući na specifičnost stanja u Makedoniji koje, prema njenom mišljenju, zahtijeva posebne aktivnosti.

2. Informisanje javnosti o institucionalizaciji procesa REKOM

U cilju promovisanja ideje o osnivanju REKOM-a, javni zagovarači i drugi aktivisti Koalicije su tokom izvještajnog perioda održali nekoliko konferencija za štampu.

[38] http://www.zarekom.org/vesti/Okrugli-sto-Izazovi-suocavanja-s-konfliktnom-prosloscu-u-Republici-Makedoniji.sr.html
[39] http://www.zarekom.org/vesti/Okrugli-sto-Izazovi-suocavanja-s-konfliktnom-prosloscu-u-Republici-Makedoniji-i2636.sr.html
[40] http://www.zarekom.org/vesti/Okrugli-sto-u-Prilepu-Izazovi-suocavanja-s-prosloscu-u-Makedoniji.sr.html

2.1. Konferencije za štampu u Sarajevu[41]

Povodom regionalne akcije *REKOM za budućnost*, javni zagovarači, uz podršku umjetnika, u organizaciji Udruženja TPOSBH, organizovali su 20. septembra 2012. godine u Sarajevu konferenciju za štampu, na kojoj su govorili prof. Zdravko Grebo, novinarka Dženana Karup-Druško, glumac Ermin Bravo i predsjednik UO TPOSBH Midhat Izmirlija.

Prof. Zdravko Grebo je ukazao da jedino Inicijativa REKOM omogućuje da se na regionalnom nivou utvrde činjenice o ratnim zločinima počinjenim na prostoru bivše Jugoslavije, ljudskim gubicima i nestalim osobama. Pozvao je predsjednike država u regionu i članove Predsjedništva BiH da preuzmu odgovornost za osnivanje REKOM-a.

Dženana Karup-Druško je istakla da utvrđivanje činjenica uključuje i činjenice o okolnostima pod kojima su zločini počinjeni.

Midhat Izmirlija je iznio podatak da Koaliciju za REKOM čini više od 1.800 organizacija civilnog društva, koje se bave različitim segmentima demokratije i ljudskih prava, ali svi članovi/ice dijele stav da regionalno tijelo ima potencijal da doprinese priznanju nepravde nanijete žrtvama u cilju izgradnje kulture solidarnosti i saosjećanja.

Glumac Ermin Bravo je pozvao građane da se pridruže akciji i time pokažu spremnost da lično doprinesu boljoj budućnosti.

2.2. Konferencija za štampu u Podgorici

Povodom akcije *REKOM za budućnost*, CGO je 21. septembra 2012. godine u Podgorici organizovao konferenciju za štampu, na kojoj su govorili javni zagovarač Dragoljub Duško Vuković, lokalni zagovarač Mirela Rebronja i reditelj Branko Baletić.

Mirela Rebronja je najavila novu fazu procesa REKOM, koja ima cilj da civilnu inicijativu prenese na politički nivo. Posebno je ukazala na podršku umjetnika i marketinških kompanija Inicijativi REKOM, što je u javnosti primljeno sa velikim odobravanjem.

Reditelj Branko Baletić je iz lične perspektive govorio o potrebi utvrđivanja činjenica o svemu što se dogodilo u prošlosti zbog budućnosti i novih generacija.

[41] http://www.zarekom.org/vesti/Izvjestaj-sa-konferencije-za-stampu-povodom-akcije-REKOM-ZA-BUDUCNOST.sr.html

Leka Dedivanović iz agencije McCann Erickson je iznio da je njegova agencija prepoznala društveni značaj Inicijative REKOM, te otuda te dobre fotografije koje promovišu tu ideju[42].

2.3. Konferencija za štampu u Skoplju

Prof. Biljana Vankovska, javna zagovaračica Inicijative REKOM je konferenciju za štampu, organizovanu 21. septembra 2012. godine u Skoplju, na Međunarodni dan mira, posvetila informisanju medija i javnosti o značaju REKOM-a za suočavanje sa prošlošću u Makedoniji.

Konferenciju je otvorio direktor CRPM prof. Židas Daskalovski, koji je dao kraći prikaz procesa REKOM.

Prof. Vankovska je naglasila da konferencija nije slučajno zakazana na dan kada se u cijelom svijetu obilježava Međunarodni dan mira, jer proces pomirenja i suočavanja sa konfliktnom prošlošću predstavlja nezaobilazan dio mirovnog procesa i demokratizacije svakog društva. Govoreći o institucionalizaciji procesa REKOM, Vankovska je naglasila podršku predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića, koji je svojim kolegama u regionu uputio pismo sa inicijativom da se započne konkretan rad na osnivanju REKOM-a.

Prof. Siljanovska-Davkova je ukazala na značaj REKOM-a za dalji razvoj čitavog regiona, ali i države Makedonije.

Lokalni zagovarač Oliver Stanoeski je pozvao građane da podrže akciju *REKOM za budućnost* potpisivanjem razglednica, koje će biti poslate predsjednicima država u regionu.

2.4. Konferencija za štampu u Skoplju[43]

Godinu dana kasnije, 20. septembra 2013. godine, ponovo u kontekstu Međunarodnog dana mira, javna zagovaračica prof. Biljana Vankovska je na konferenciji za štampu govorila o početku transfera Inicijative sa civilnog na politički nivo, posebno o zadacima Regionalne ekspertske grupe za REKOM, koja je početkom septembra održala svoj prvi sastanak. Ona je istakla da je predsjednik Makedonije Ivanov bio prvi šef države koji je imenovao svog ličnog izaslanika za REKOM.

[42] http://www.zarekom.org/vesti/REKOM-za-buducnost-mladih-i2557.sr.html
[43] http://www.zarekom.org/press/REKOM-VREME-E-ZA-INSTITUCIONALIZACIJA-NA-INICIJATIVATA.mk.html

Na konferenciji su učestvovali i članovi Koalicije, general Ilija Nikolovski, predstavnik Udruženja veterana bezbjednosnih snaga Makedonije, i Raim Limani, predstavnik Udruženja veterana ANA. Oni su istakli podršku svog članstva i pozvali medije i građane da, bez obzira na etničku pripadnost, daju podršku REKOM-u.

2.5. Javni zagovarači pozvali Republiku Srpsku da se uključi u proces REKOM[44]

U organizaciji CDTP-a, javni zagovarači Inicijative REKOM, prof. Žarko Puhovski, reditelj Dino Mustafić i koordinatorka procesa REKOM Nataša Kandić, održali su 12. decembra 2013. u Banja Luci konferenciju za štampu. Zagovarači su pozvali predsjednika Republike Srpske Milorada Dodika i člana Predsjedništva BiH Nebojšu Radmanovića da se priključe predsjednicima Srbije, Hrvatske, Crne Gore, Kosova, Makedonije i dvojici članova Predsjedništva BiH u njihovoj formalnoj podršci civilnoj inicijativi da se osnuje REKOM.

Zagovarači su informisali medije da je Regionalna ekspertska grupa za REKOM, koju čine lični izaslanici predsjednika/predsjedništva država u regionu, održala dva sastanka, i da je u interesu žrtava iz Republike Srpske da se u rad ove zvanične grupe uključi i predstavnik trećeg (srpskog) člana Predsjedništva BiH.

2.6. Javni zagovarači REKOM-a pozivaju na izgradnju kulture saosjećanja, solidarnosti i poštovanja žrtava[45]

Na konferenciji za novinare održanoj u Beogradu 24. januara 2014. godine, javni zagovarači Inicijative REKOM profesor Žarko Puhovski, reditelj Dino Mustafić, novinar Adriatik Kelmendi i koordinatorka procesa REKOM Nataša Kandić, pozvali su post-jugoslovenske zemlje na izgradnju kulture saosjećanja, solidarnosti i poštovanja žrtava ratova sa područja bivše Jugoslavije[46].

Profesor Žarko Puhovski govorio je o značaju komunikacije koju su zagovarači ostvarili sa predsjednicima država i podvukao da je „REKOM na korak od toga da postane međudržavni, parlamentarno određeni organ“.

---

[44] http://www.zarekom.org/vesti/Javni-zagovaraci-pozvali-Republiku-Srpsku-da-se-ukljuci-u-proces-REKOM.sr.html

[45] http://www.zarekom.org/vesti/Javni-zagovaraci-REKOM-a-pozivaju-na-izgradnju-kulture-saosecanja-solidarnosti-i-postovanja-zrtava.sr.html

[46] http://www.zarekom.org/press/Izgradimo-kulturu-solidarnosti-i-postovanja.bs.html

Nataša Kandić je informisala novinare o toku prenosa Inicijative REKOM sa civilnog na politički nivo, iskazujući zadovoljstvo postignutom regionalnom saradnjom u kontekstu suočavanja s prošlošću i konkretizacijom političke podrške osnivanju REKOM-a, osnivanjem i dobrim radom zvanične Regionalne ekspertske grupe za REKOM.

Dino Mustafić je ukazao na značaj empatije bez koje se ne može postići poštovanje žrtava, a Adriatik Kelmendi je pričom o ličnom iskustvu ukazao na potrebu dokumentovanja stradanja svih žrtava[47].

3. Regionalni skupovi

3.1. Regionalni sastanak Koalicije za REKOM

Regionalni sastanak Koalicije za REKOM održan je 8. septembra 2012. godine u Beogradu, i u njemu je učestvovalo 60 članova Koalicije. Prvi put su članovi Koalicije govorili o svojim sjećanjima iz rata i o ratu (sesija *Šta pamtimo, čega se sećamo*, objavljeno u 10. broju *!Glasa Inicijative REKOM)*[48]. Među učesnicima je bilo žrtava koje su po prvi put govorile o svojim ratnim iskustvima i mladih koji su više o ratnim zločinima saznali zahvaljujući učešću u procesu REKOM.

3.2. Sastanci sa religijskim zajednicama

U cilju jačanja podrške religijskih zajednica inicijativi za osnivanje REKOM, Centar za istraživanje religije, politike i društva (CIRPD) je organizovao osam sastanaka sa visokim predstavnicima katoličke, pravoslavne i islamske zajednice, kao i sa malim vjerskim zajednicama.

Predstavnici Koalicije za REKOM sastali su se 27. februara 2013. godine sa beogradskim nadbiskupom Stanislavom Hočevarom i beogradskim rabinom Isakom Asielom, a 18. marta 2013. godine sa muftijom srbijanskim Muhamedom Jusufspahićem.

[47] http://www.zarekom.org/press/Kosovska-sveska-Uspon-i-pad-porodice-Radevic.sr.html
[48] http://www.zarekom.org/Glas-Inicijative-za-REKOM/Glas-Inicijative-za-REKOM-10-2012-BHSC.sr.html

U Sarajevu se delegacija[49] Koalicije za REKOM 16. maja 2013. godine susrela sa nadbiskupom vrhbosanskim, kardinalom Vinkom Puljićem[50]. Istog dana, delegacija u istom sastavu, imala je sastanak i sa predstavnikom Mitropolije Dabrobosanske u Sarajevu, parohom Stare srpske crkve, ocem Vanjom.

U cilju jačanja podrške crkava i vjerskih zajednica Koaliciji za REKOM, 11. juna 2013. godine delegacija REKOM-a[51] posjetila je mitropolita zagrebačko-ljubljanskog Jovana u sjedištu Mitropolije zagrebačko-ljubljanske u Zagrebu, zatim zagrebačku nadbiskupiju, Islamski centar i muftiju zagrebačkog Aziza ef. Hasanovića[52].

3.3. IX Međunarodni forum za tranzicionu pravdu[53]

IX Međunarodni forum za tranzicionu pravdu pod nazivom *Pomirenje u post-jugoslovenskim zemljama* održan je 17. i 18. maja 2013. godine na planini Jahorina, u BiH. Tehnički i programski, Forum je pripremio tim lokalnih zagovarača pod rukovodstvom koordinatorke projekta i procesa REKOM Nataše Kandić. Forum je pratilo 220 aktivista iz organizacija civilnog društva, uključujući udruženja žrtava, porodica nestalih i veterana, umjetnike, kao i članove akademske zajednice, predstavnike državnih institucija BiH i iz regije, međunarodnih institucija i vjerskih zajednica. Učesnici su unaprijed dobili tekstove panelista o pomirenju na BHSC i engleskom jeziku. Forum je otvorio Dino Mustafić, javni zagovarač Inicijative REKOM, a potom je učesnike pozdravio Željko Komšić, član Predsjedništva BIH.

Na forumu se govorilo o postignućima u uspostavljanju tranzicione pravde u post-jugoslovenskim zemljama, iskustvu Sjeverne Irske, pomirenju iz ugla država, religijskih zajednica, naučne zajednice, zajednice umjetnika i kulturologa, organizacija civilnog društva, kao i o nasljeđu Haškog tribunala u funkciji pomirenja. Izlaganja i diskusije su snimane, tako da

[49] Sastanku su prisustvovali regionalna koordinatorka procesa REKOM Nataša Kandić, Nikola Knežević (CIRDP), pozorišni reditelj i javni zagovarač Dino Mustafić i članica Koalicije za REKOM Nuna Zvizdić (direktorka „Žene ženama“).
[50] http://www.zarekom.org/vesti/Kardinal-Puljic-je-naglasio-vaznost-prastanja-povjerenja-i-pomirenja-utemeljenog-na-istini.sr.html
[51] Sastanku su prisustvovali Nataša Kandić, Nikola Knežević, Olivera Jovanović (Stara crkva u Sarajevu, koordinatorka komunikacije sa vjerskim zajednicama u BiH), Vesna Teršelič (Documenta) i Katarina Kruhonja (članica Koalicije za REKOM).
[52] http://www.zarekom.org/vesti/Inicijativa-za-REKOM-u-poseti-zagrebackim-verskim-zajednicama--Izvestaj.sr.html
[53] http://www.zarekom.org/vesti/Pomirenje-u-post-jugoslovenskim-zemljama-IX-Medjunarodni-forum-za-tranzicionu-pravdu-izvestaj.sr.html

će organizatori Foruma objaviti transkript debate i tekstove pripremljene specijalno za Forum u formi zbornika. O njemu će se razgovarati u planiranim debatama o pomirenju iz ugla žrtava, u kojima će učestvovati i članovi akademske zajednice i umjetnici.

Forum je bio važna tema u medijima u BiH, kao i u regionu. O Forumu su izvijestili portali B92 i E novine iz Srbije, dnevne novine *Novi list* iz Hrvatske, *Mladina* i *Večer* iz Slovenije, i veliki broj veb-portala iz BH: radiosarajevo.ba, sutra.ba, source.ba, citaj.ba, frontal.ba, novinska agencija Fena, Federalna televizija, nedeljnik *Dani*[54], dnevne novine *Oslobođenje* i *Nezavisne*, regionalni veb-portal Balkan Investigative Reporting Network *(BIRN),* portal Deutsche Welle, *TV 1 Crne Gore* i drugi mediji.

Organizatori Foruma su 10 dana nakon održavanja Foruma objavili rezime debate koji je dostupan na veb-stranici Koalicije za REKOM.

3.4. Šesta skupština Koalicije za REKOM

Šesta skupština Koalicije za REKOM održana je 17. maja 2013. godine na Jahorini, BiH. Skupštini je prisustvovalo 80 članova Koalicije za REKOM, i to 62 predstavnika nevladinih organizacija i 18 pojedinaca iz Makedonije, Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske, Crne Gore, Slovenije i sa Kosova.

Skupština je usvojila izvještaj o aktivnostima Koalicije za REKOM i javnih zagovarača, ali nije prihvatila *Predlog minimalnih načela koje bi trebalo poštovati pri formiranju REKOM-a.* Delegati su zaključili da Koalicija treba da donese stav o minimalnim načelima nakon što države daju svoje mišljenje o Predlogu statuta REKOM-a, koji je Koalicija usvojila 26. marta 2011. godine.

3.5. Funkcionisanje Regionalnog savjeta Koalicije za REKOM

Mrežu partnerskih organizacija okupljenih u Regionalni savjet Koalicije za REKOM čine FHP, FHP Kosovo, YIHR u Hrvatskoj, YIHR u Srbiji, CDT, TPOS u BiH, CGO, Civic Link, CRPM i CIRPD. Regionalni savjet je efikasno operativno tijelo, koje se lako dogovara i precizno sprovodi dogovorene aktivnosti. Lokalni zagovarači iz partnerskih organizacija, prepoznati su u svojim zajednicama kao promoteri tranzicione pravde i Inicijative REKOM.

[54] http://www.zarekom.org/press/Kako-ukloniti-rusevine-proslosti.sr.html

U izvještajnom periodu održana su tri sastanka Regionalnog savjeta: 6. septembra 2012. godine, 1. juna i 14. decembra 2013. godine. Na sastancima su analizirane sprovedene aktivnosti i postignuti rezultati i napravljeni su novi planovi djelovanja. Razmatrane su nove aktivnosti u kontekstu potrebe za jačanjem javne podrške i prenosa Inicijative REKOM sa civilnog na politički nivo.

3.6. Sastanci javnih zagovarača Inicijative REKOM

Regionalni tim javnih zagovarača (RTJZ) formiran je u oktobru 2011. godine, čime se započelo sa pripremama nove faze procesa REKOM – prenosa sa civilnog na politički nivo. (Više o tome u *4. Političko zagovaranje Inicijative za osnivanje REKOM-a*). U periodu od septembra 2012. godine do kraja januara 2014. godine javni zagovarači su održali tri sastanka (7. septembar 2012, 18. jun 2013. i 24. januar 2014. godine).

Polazeći od činjenice da Predlog statuta REKOM-a predstavlja polazni dokument u izgradnji minimalnog konsenzusa za raspravu na zvaničnom nivou, javni zagovarači su usvojili strategiju i definisali ciljeve javnog zagovaranja. Na sastancima, javni zagovarači su analizirali političku situaciju u post-jugoslovenskim zemljama u kontekstu čestih izbora i političkih promjena, koji primoravaju Koaliciju za REKOM da uvijek iznova traži političku podršku za osnivanje REKOM-a.

Posebna pažnja je posvećena formiranju i radu Regionalne ekspertske grupe izaslanika za REKOM. Na sastanku 18. juna 2013. godine, javni zagovarači su donijeli odluku da u ime Koalicije za REKOM, u radu Regionalne ekspertske grupe učestvuju Midhat Izmirlija, član Radne grupe Koalicije za izradu Statuta REKOM-a i Nataša Kandić, javna zagovaračica i koordinatorka procesa REKOM. Njihovo učešće je ograničeno na pružanje autentičnog tumačenja odredbi Predloga statuta REKOM-a.

4. Političko zagovaranje Inicijative za osnivanje REKOM-a

Na predlog partnerskih organizacija, Regionalni tim javnih zagovarača čine: Zdravko Grebo, profesor na Pravnom fakultetu u Sarajevu, Dino Mustafić, pozorišni reditelj i novinarka Dženana Karup-Druško (BiH); Žarko Puhovski, profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (Hrvatska); Biljana Vankovska, profesorka na Filozofskom fakultetu u Skoplju (Makedonija); novinar Igor Mekina (Slovenija); novinar Dragoljub Vuković (Crna Gora); novinar Adriatik Kelmendi (Kosovo); novinar Dinko Gruhonjić i aktivistkinja za ljudska prava Nataša Kandić (Srbija).

Zadatak javnih zagovarača je bio da svojim ličnim i profesionalnim autoritetom pokrenu proces institucionalizacije Inicijative REKOM. U tom cilju, javni zagovarači su održali brojne sastanke sa predstavnicima domaćih državnih institucija, posebno u Makedoniji i Sloveniji, s obzirom na to da je u tim državama konsultativni proces REKOM počeo kasnije nego u drugim zemljama.

Prof. dr Biljana Vankovska održala je osam sastanaka[55] sa predstavnicima državnih institucija, političkih partija, ambasadorima i predstavnicima institucija EU u Makedoniji. Sa predsjednikom Makedonije Gjorgeom Ivanovim sastala se 24. oktobra 2012[56], i ponovo 30. novembra 2012. godine, kada su na sastanku[57] učestvovali i javni zagovarači prof. Zdravko Grebo i Nataša Kandić.

Igor Mekina je imao osam sastanaka sa poslanicima Evropskog parlamenta iz Slovenije, predstavnicima državnih institucija i stranih ambasada u Sloveniji[58].

Adriatik Kelmendi se sastao sa brojnim predstavnicima državnih institucija i EU na Kosovu[59]. U veoma poznatoj emisiji „Rubikon“, koju emituje privatna televizija Kohavision, Kelmendi je 8.

[55] Sa ministarkom za unutrašnje poslove Republike Makedonije Gordanom Jankulovskom sastala se 30. novembra 2012, sa ministrom za spoljne poslove Nikolom Poposkim 3. decembra 2012, sa predstavnikom parlamentarnog komiteta za odnose sa međunarodnom zajednicom Ermirom Mehmeti-Devaja i poslanikom Talatom Džaferijem iz Demokratske unije za integraciju 10. decembra 2012, sa šefom Delegacije Evropske unije, ambasadorom Aivom Oravom 10. decembra 2012, sa zamjenikom predsjednika Vlade zaduženom za evropska pitanja Teutom Arifi 17. decembra 2012. (http://www.zarekom.org/vesti/Saopstenje-ArifiI-sa-sastanka-sa-javnim-zagovaracem-REKOM-a.sr.html) i sa predsjednikom Skupštine Trajkom Veljanoskim 17. januara 2013. (http://www.zarekom.org/vesti/Saopstenje-o-susretu-izmedju-Predsednika-Skupstine-Republike-Makedonije-Trajka-Veljanoskog-i-javne-zagovaracice-za-REKOM-u-Republici-Makedoniji-prof-Biljane-Vankovske.sr.html).

[56] http://www.zarekom.org/vesti/Predsednik-Republike-Makedonije-prof-dr-Djorge-Ivanov-razgovarao-sa-javnim-zagovaracem-Inicijative-REKOM-prof-dr-Biljanom-Vankovskom.sr.html

[57] http://www.zarekom.org/vesti/Predsednik-Ivanov-je-primio-predstavnike-Regionalne-Koalicije-za-REKOM.sr.html

[58] Imao je sastanak sa Jelkom Kacinom, poslanikom Evropskog parlamenta i izvestiocem Evropskog parlamenta za zemlje Zapadnog Balkana (23. novembra 2012, http://www.zarekom.org/vesti/Jelko-Kacin-Pravi-trenutak-za-REKOM.sr.html), sa Ivom Vajglom, poslanikom u EP (4. decembra 2012), sa Tanjom Fajon, poslanicom u EP (5. decembra 2012), sa Natašom Goršek-Mencin, voditeljkom Predsjedništva Evropske komisije u Sloveniji (15. decembra 2012), sa Zdenkom Čebašek-Travnik, zaštitnicom ljudskih prava (24. decembra 2012, http://www.zarekom.org/vesti/Slovenacka-zastitnica-ljudskih-prava-ce-se-licno-angazovati-da-REKOM-bude-osnovan.sr.html), sa Gregor Virantom, predsjednikom Građanske liste (7. februara 2013, http://www.zarekom.org/vesti/Gregor-Virant-o-REKOM-Humana-inicijativa-koju-sa-radoscu-podrzavam.sr.html), sa Josephom A. Mussomelijem, ambasadorom SAD (12. februara 2013, http://www.zarekom.org/vesti/Joseph-Mussomeli-ambasador-SAD-Kljucna-uloga-Slovenije-u-pomirenju-na-Balkanu.sr.html) i sa Borutom Pahorom, predsjednikom Slovenije (17. februara 2013, http://www.zarekom.org/vesti/Predsednik-Slovenije-Borut-Pahor-REKOM-potreban-radi-pomirenja-i-jacanja-poverenja-medju-narodima.sr.html).

[59] Sa Peter Blomeyerom, njemačkim ambasadorom (29. novembra 2012, http://www.zarekom.org/vesti/Ambasador-Nemacke-na-Kosovu-podrzao-Inicijativu-REKOM.sr.html), sa Krystynom Marty, ambasadorkom Švajcarske (8. februara 2013, http://www.zarekom.org/vesti/Ambasadorka-

oktobra 2012. godine vodio intervju sa predsjednicom Kosova Atifete Jahjagom, koji se odnosio i na Inicijativu REKOM.

Tim javnih zagovarača u BiH imao je četiri[60] sastanka sa predstavnicima institucija BiH, jedan sa Delegacijom EU i jedan sa ambasadorom SAD u BiH.

Prof. dr Žarko Puhovski je vodio čestu komunikaciju sa predsjednikom Hrvatske i njegovim savjetnicima.

Nataša Kandić je o Inicijativi REKOM i početku institucionalizacije tog procesa, imenovanjem ličnih izaslanika predsjednika država u regionu, razgovarala sa potpredsjednikom Vlade Srbije, Aleksandrom Vučićem, 22. aprila 2013. godine, koji je obećao punu političku podršku regionalnom pristupu u suočavanju sa prošlošću.

4.1. Institucionalizacija procesa REKOM

Angažovanje javnih zagovarača rezultiralo je formiranjem Regionalne ekspertske grupe za REKOM, koju čine lični izaslanici predsjednika država u regionu, osim što predsjednik Slovenije i član Predsjedništva BiH iz Republike Srpske još uvijek nijesu imenovali svoje izaslanike za REKOM. Njihov zadatak je da analiziraju Predlog statuta REKOM-a, i daju svoje pravno mišljenje o odredbama koje regulišu osnivanje, mandat i obaveze država u kontekstu nacionalnih ustava i zakonodavstava.

Predsjednik Hrvatske Ivo Josipović imenovao je Zlatu Đurđević, redovnu profesorku na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 25. januara 2013. godine; predsjednik Makedonije Gjorge Ivanov imenovao je Lubena Arnaudoskog, zamjenika generalnog sekretara za pravne i organizacione poslove u svom kabinetu, 25. januara 2013. godine; predsjednik Crne Gore Filip Vujanović je imenovao dekanicu Fakulteta političkih nauka u Podgorici, profesoricu Sonju Tomović-Šundić, predsjednikovu savjetnicu za oblast ljudskih prava i manjina, 28. januara 2013.

Krystyna-Marty-podrska-regionalnom-pristupu-u-suocavanju-sa-prosloscu.sr.html), sa Zoranom Vodopijom, ambasadorom Hrvatske (17. februara 2013, http://www.zarekom.org/vesti/Ambasador-Vodopija-Hrvatska-podrzava-REKOM-za-bolje-medjususedske-odnose-u-regionu.sr.html). Kelmendi je imao i sastanke u vezi sa imenovanjem ličnog izaslanika, i to sa ličnim savjetnicima predsjednice Kosova Atifete Jahjaga - Ramushom Tahiri i Arberom Vllahiu (18. oktobra 2012), i Garentinom Kraja i Arberom Vlahiu (14. januara 2013), sa Selimom Selimijem, ličnim izaslanikom predsjednice (8. aprila 2013.) i Dominic-Haydn Braithwaite, političkim regionalnim savjetnikom i savjetnikom za sprečavanje sukoba pri FCO-u (Foreign and Commonwealth Office), 17. aprila 2013.

[60] Sa Harisom Bašićem, savjetnikom člana Predsjedništa BiH (28. januara 2013), sa članom Predsjedništva Bakirom Izetbegovićem (21. februara 2013), sa Aljošom Čamparom, ličnim izaslanikom člana Predsjedništva BiH Bakira Izetbegovića (1. marta 2013.) i sa Željkom Komšićem, članom Predsjedništva BiH (25. marta 2013).

godine[61]; predsjednica Kosova Atifete Jahjaga imenovala je Selima Selimija, svog pravnog savjetnika, 25. marta 2013. godine[62]; član Predsjedništva BiH Željko Komšić imenovao je Gorana Mihaljevića, pravnika, oficira za vezu sa Haškim tribunalom 25. marta 2013. godine, a član Predsjedništva BiH Bakir Izetbegović dogradonačelnika Sarajeva, pravnika Aljošu Čamparu za svog izaslanika 21. februara 2013. godine. Predsjednik Srbije Tomislav Nikolić imenovao je Sinišu Važića, sudiju Apelacionog suda u Beogradu za svog izaslanika 30. juna 2013. godine[63].

Prvi sastanak ličnih izaslanika predsjednika država, uz učešće javnih zagovarača Inicijative REKOM i člana Radne grupe Koalicije za REKOM koja je sačinila Predlog statuta, održan je 6. septembra 2013. godine u Zagrebu. U radu su učestvovali izaslanici predsjednika Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Kosova i dva člana Predsjedništva BiH. Izaslanici predsjednika država u regionu i javni zagovarači su se saglasili da je Predlog statuta REKOM-a, koji je usvojila Koalicija za REKOM 26. marta 2011, polazni dokument u izgradnji minimalnog konsenzusa za raspravu na zvaničnom nivou. Izaslanici su dali punu podršku članovima 13 i 14 Predloga statuta koji se odnose na ciljeve i zadatke Komisije. Prema njihovom mišljenju, postoje pitanja (kao što su sudbina nestalih, reparacije) koja se ne mogu riješiti unutar jedne države. Regionalna komisija je bolji okvir, smatraju oni, i ima veći potencijal.

Na drugom sastanku, održanom 27. oktobra 2013. godine u Zagrebu, izaslanici za REKOM su detaljno razmotrili članove iz sedam poglavlja Predloga statuta REKOM-a, i iznijeli svoje mišljenje o ovlašćenjima REKOM-a, izboru selekcionih panela, periodu djelovanja i istraživanja, pojedinim terminološkim i drugim pitanjima u vezi sa pravnim i ustavnim mogućnostima za osnivanje REKOM-a.[64]

Nakon okončanja rada Regionalne ekspertske grupe za REKOM, Regionalni savjet Koalicije za REKOM i javni zagovarači organizovaće skupštinu Koalicije za REKOM koja treba da se izjasni o pravnom i političkom mišljenju Regionalne ekspertske grupe za REKOM i izmjenama Predloga statuta REKOM-a.

[61] http://www.zarekom.org/vesti/Predsednici-Hrvatske-Makedonije-i-Crne-Gore-imenovali-licne-izaslanike-za-REKOM.sr.html
[62] http://www.zarekom.org/vesti/Predsednica-Kosova-imenovala-licnog-izaslanika-za-REKOM.sr.html
[63] http://www.zarekom.org/vesti/Predsednik-Srbije-imenovao-sudiju-Sinisu-Vazica-za-licnog-izaslanika-za-REKOM.sr.html
[64] Sljedeći sastanak je planiran početkom marta 2014. godine, kada će izaslanici za REKOM nastaviti sa analizom preostalih članova Predloga statuta REKOM-a.

5. Međunarodna podrška

U zajedničkoj izjavi od 19. marta 2013. godine, delegacije Evropskog parlamenta i Komiteta za evropske integracije Republike Srbije su pozvale vlasti Republike Srbije da nastave podržavati Inicijativu za REKOM, kao važan mehanizam za proces pomirenja, i predsjednike država koje još nijesu imenovale svoje predstavnike za REKOM da to učine odmah, kako bi otpočeo proces formalnog osnivanja REKOM-a[65].

Evropska komisija (EK) je u izvještaju o progresu Srbije u 2013. godini navela da nastavlja sa podrškom procesu REKOM. U dokumentu *Strategija proširenja i ključni izazovi 2013 -2014*, koji je objavljen 16. oktobra 2013. godine, EK je pozdravila prvi sastanak izaslanika predsjednika država za REKOM.

6. Povećanje Koalicije za REKOM

Na kraju januara 2014. godine Koalicija za REKOM je brojala 1.982 člana. Riječ je o jedinstvenoj regionalnoj koaliciji za tranzicionu pravdu, koja je razvila kapacitete da državama u regionu bivše Jugoslavije pomogne u uspostavljanju regionalnog pristupa u suočavanju sa prošlošću, stručnom podrškom u formiranju REKOM-a i ispunjenju mandata u dijelu koji se odnosi na popis civilnih i vojnih žrtava, logora i zarobljenika. Posmatrano po državama, Koalicija u Bosni i Hercegovini broji 407 članica, u Crnoj Gori 164, u Sloveniji 50, u Hrvatskoj 191, na Kosovu 404, u Makedoniji 72 i u Srbiji 694 članice.

[65] http://www.zarekom.org/vesti/Delagacije-EP-i-Komiteta-za-evropske-integracije-Republike-Srbije-pozivaju-predsednike-drzava-u-regionu-da-otpocnu-proces-osnivanja-REKOM.sr.html